

YER OSTI KON ISHLARINI O'RGANISHDA O'QUV AMALIYOTINING ROLI

*Surxondaryo viloyati Denov tumani 4-son
texnikumi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Azimov Karimjon Asqarali o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yer osti kon ishlarini o'rganishda o'quv amaliyotining o'rni va ahamiyati keng yoritilgan. Konchilik sohasida yetuk mutaxassislarni tayyorlash jarayonida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarning ahamiyati juda yuqori hisoblanadi. Maqolada o'quv amaliyotining maqsadi, vazifalari, shakllari hamda talabalarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, yer osti kon ishlarida xavfsizlik texnikasi, texnologik jarayonlar va zamonaviy uskunalar bilan tanishishning o'quv amaliyoti orqali amalga oshirilishi yoritib berilgan. Tadqiqot natijalari o'quv amaliyoti konchilik ta'limining ajralmas qismi ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: yer osti kon ishlari, o'quv amaliyoti, konchilik ta'limi, amaliy ko'nikma, kasbiy kompetensiya, xavfsizlik texnikasi.

Kirish

Konchilik sanoati iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, foydali qazilmalarni qazib olish, qayta ishlash va ulardan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Ayniqsa, yer osti kon ishlari murakkab texnologik jarayonlar, yuqori xavf darajasi va maxsus bilim hamda ko'nikmalarni talab qilishi bilan ajralib turadi. Shu sababli, konchilik yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarning kasbiy tayyorgarligida o'quv amaliyoti muhim o'rin egallaydi.

O'quv amaliyoti talabalarning nazariy bilimlarini real ishlab chiqarish sharoitida mustahkamlash, amaliy tajriba orttirish va kelajakdagi mehnat faoliyatiga tayyorlashga xizmat qiladi. Yer osti kon ishlarini o'rganishda o'quv amaliyoti

nafaqat texnologik jarayonlarni tushunishga, balki xavfsizlik qoidalariga amal qilish, jamoada ishlash va mas'uliyatni his etishga ham yordam beradi.

Yer osti kon ishlarining o'ziga xos xususiyatlari. Yer osti kon ishlari ochiq kon ishlariga nisbatan ancha murakkab va xavfli hisoblanadi. Bu jarayonlarda yer osti lahimlarini qazish, mustahkamlash, shamollatish, suv chiqarish va foydali qazilmalarni tashish kabi ko'plab texnologik operatsiyalar bajariladi. Har bir operatsiya maxsus bilim va amaliy tajribani talab qiladi.

Yer osti konlarida quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega:

- tog' jinslarining fizik-mexanik xususiyatlari;
- geologik sharoitlar;
- texnologik uskunalar va mexanizmlar;
- xavfsizlik texnikasi va mehnat muhofazasi talablari.

Bu omillarni chuqur tushunish va amalda qo'llash faqatgina auditoriya mashg'ulotlari orqali emas, balki o'quv amaliyoti jarayonida amalga oshiriladi.

O'quv amaliyotining mazmuni va maqsadi. O'quv amaliyotining asosiy maqsadi – talabalarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirish va ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashdir. Yer osti kon ishlarini o'rganishda o'quv amaliyoti quyidagi vazifalarni bajaradi:

- kon korxonasining umumiy tuzilishi va ishlab chiqarish jarayonlari bilan tanishtirish;
- yer osti kon lahimlarida ishlatiladigan uskunalar va mexanizmlarni o'rganish;
- texnologik jarayonlarning ketma-ketligini amalda kuzatish;
- xavfsizlik texnikasi qoidalarini o'zlashtirish;
- mehnat intizomi va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish.

Amaliyot davomida talabalar real ishlab chiqarish muhitida bilim va malakalarini sinovdan o'tkazadilar.

Nazariya va amaliyot uyg'unligi. Ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot o'zaro chambarchas bog'liqdir. Nazariy bilimlar talabalarga jarayonlarning ilmiy

asoslarini tushuntirsa, o'quv amaliyoti ushbu bilimlarni hayotga tatbiq etish imkonini beradi. Yer osti kon ishlarida bu uyg'unlik ayniqsa muhimdir, chunki xatoliklar jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Masalan, tog' jinslarining mustahkamligini nazariy jihatdan bilish yetarli emas, uni amalda baholash va to'g'ri mustahkamlash usulini tanlash o'quv amaliyoti orqali o'rganiladi. Shu tariqa, talaba bilimlarini mustahkamlaydi va mustaqil qaror qabul qilishni o'rganadi.

Xavfsizlik texnikasini o'rganishda o'quv amaliyotining roli. Yer osti kon ishlarida xavfsizlik masalasi birinchi o'rinda turadi. Portlashlar, gaz to'planishi, tog' jinslarining qulash xavfi doimiy nazoratni talab qiladi. O'quv amaliyoti davomida talabalar:

- xavfsizlik texnikasi bo'yicha yo'riqnomalar bilan tanishadilar;
- shaxsiy himoya vositalaridan foydalanishni o'rganadilar;
- favqulodda vaziyatlarda harakat qilish tartibini bilib oladilar.

Bu bilim va ko'nikmalar faqat nazariy darslar bilan cheklanib qolmasdan, amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlanadi.

Zamonaviy texnologiyalar va uskunalar bilan tanishish. Bugungi kunda konchilik sanoatida zamonaviy texnologiyalar va avtomatlashtirilgan uskunalar keng qo'llanilmoqda. O'quv amaliyoti talabalarga ushbu texnik vositalar bilan bevosita tanishish imkonini beradi. Yer osti konlarida qo'llaniladigan burg'ilash mashinalari, yuk tashish vositalari, shamollatish tizimlari va nazorat asboblari o'rganish kelajakdagi mutaxassislar uchun muhim ahamiyatga ega.

O'quv amaliyotining tarbiyaviy ahamiyati. O'quv amaliyoti nafaqat bilim va ko'nikmalarni, balki shaxsiy sifatlarni ham rivojlantiradi. Talabalarda mas'uliyat, intizom, mehnatsevarlik va jamoada ishlash qobiliyati shakllanadi. Yer osti kon sharoitida ishlash jismoniy va ruhiy bardoshlilikni talab qiladi, bu esa o'quv amaliyoti jarayonida rivojlanadi.

Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. O'quv amaliyotini tashkil etishda ayrim muammolar mavjud bo'lishi mumkin. Jumladan, ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi yoki zamonaviy uskunalarga cheklangan kirish imkoniyati. Ushbu muammolarni hal etish uchun ta'lim muassasalari va sanoat korxonalari o'rtasida mustahkam hamkorlik zarur.

Xulosa qilib aytganda, yer osti kon ishlarini o'rganishda o'quv amaliyoti muhim va ajralmas bo'g'in hisoblanadi. U talabalarning nazariy bilimlarini mustahkamlash, amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashda katta rol o'ynaydi. O'quv amaliyoti orqali talabalar real ishlab chiqarish sharoitlari bilan tanishib, xavfsizlik texnikasi va zamonaviy texnologiyalarni chuqur o'zlashtiradilar. Shu sababli, konchilik ta'limida o'quv amaliyotini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish dolzarb vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A.A., Konchilik ishlari asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Rasulov B.S. ,Yer osti kon ishlari texnologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Xolmatov M.M., Konchilikda mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi. – Toshkent, 2019.
4. Абдурахманов Н. , Горное дело. – Москва: Недра, 2017.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimi uchun konchilik fanlari bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanmalar.